

In 2030 alle nazorglocaties zoveel mogelijk afgebouwd

Veel locaties in Nederland kennen resterende bodemverontreinigingen. Dit is een erfenis van ons industrieel verleden. Op diverse locaties is er vanuit kosten oogpunt voor gekozen niet de volledige verontreinigingen op te ruimen. Op veel van deze locaties is actieve nazorg nodig om ervoor te zorgen dat deze verontreinigingen niet alsnog tot gezondheidsrisico's leiden.

Actieve nazorg bestaat vaak uit controle op de aanwezige voorzieningen zoals aanwezige leeflagen en damwanden en controle van de verontreiniging op ongewenste verspreiding. Dit noemen we 'IBC-maatregelen' (Isoleren, Beheersen, Controleren). De meest recente inventarisatie uit 2021 spreekt over 377 resterende IBC-locaties en 200 stortlocaties met nazorg, in beheer bij overheden (totaal 577). Deze kennen een jaarlijkse kostenpost van 6 tot 10 miljoen euro. Deze jaarlijkse investering komt overeen met een geschatte waarde van circa 160 tot 260 miljoen euro (Netto Contante Waarde bij een rente van 4 procent). Daarnaast blijven veel verontreinigde locaties, ook als er geen actieve nazorg nodig is, niet gebruikt om nieuwe functies te ontwikkelen. Dit is jammer vanwege de toenemende ruimtedruk vanuit de energietransitie, klimaatadaptatie en woningbouwopgave. Zo zijn er nog zeker 4.000 stortplaatsen waar hetzelfde voor geldt. Kortom: deze

IN 'T KORT - IBC-locaties

Veel locaties in Nederland kennen resterende bodemverontreinigingen

Dit is jammer vanwege de toenemende ruimtedruk

Een aantal partijen heeft een programma voor afbouw heeft geïnitieerd

Zodanig dat de IBC-locaties weer op andere wijze kunnen worden gebruikt

Er blijkt grote behoefte te bestaan aan nader inzicht in het gedrag van stikstof in het stortmateriaal en de relatie tussen stikstof en koolstof (organisch materiaal). In het TKI Deltatechnologie inzetproject 'Duurzaam beheer van stikstof in stortplaatsen' zijn methoden ontwikkeld om effecten van beheersmaatregelen op de microbiële omzetting van stikstofverbindingen in kaart te brengen. (Foto: tkideltatechnologie.nl)

locaties vormen een belasting voor de toekomst en laten aanwezige potentie onvervuld.

Het beheer en onderhoud van locaties met bodemverontreinigingen, die veelal in de jaren tachtig en negentig werden ingepakt met een schone laag grond (leeflaag) en damwanden, is intensief en kostbaar. In het Convenant Bodem en Ondergrond 2016-2020 hebben het ministerie, de provincies, gemeenten en Unie van Waterschappen daarom met elkaar afgesproken om de nazorgopgaven van bodemverontreiniging waar mogelijk te verkleinen. Door breder naar afbouw mogelijkheden te kijken, is vaak meer mogelijk dan gedacht.

De afgelopen jaren heeft een Community of Practice (CoP) kennis en ervaringen ontwikkeld om deze afbouw van nazorg te realiseren, en opwaardering van deze terreinen te stimuleren. Die ervaringen en mogelijkheden zijn hoopgevend, zoals bijvoorbeeld in Dordrecht. Dit heeft ertoe geleid dat een aantal partijen een programma voor afbouw heeft geïnitieerd. Het is een programma met de ambitie om IBC en nazorglocaties in Nederland verdergaand af te bouwen. Zodanig dat de IBC-locaties weer op andere wijze kunnen worden gebruikt. Een programma met pragmatisme en wetenschappelijk ontwikkelde kennis en dat in zijn geheel bijdraagt aan samenwerking en stimulering tot afbouw.

Afbouw in de gemeente Dordrecht

De gemeente Dordrecht heeft acht IBC-locaties met een eeuwigdurende nazorg laten onderzoeken op de mogelijkheden van afbouw. De zogenaamde Schijf van Vijf van BodemBreedForum gaf hiervoor een basis. Vier locaties kunnen direct afgebouwd worden: natuurlijke afbraak van de verontreinigingen heeft zijn werk gedaan. Op twee locaties kan de nazorg eveneens op korte termijn worden afgebouwd. De resterende twee locaties vragen een nadere ingreep of technische oplossing binnen hun ruimtelijke context. Daarmee zorgt het initiatief van de gemeente ervoor dat, mits alles goed gaat, de langdurige financiële en uitvoeringstechnische last van de locaties op middellange termijn geheel oplost.

Waarom een programma?

Vanaf 2016 werkt de CoP aan afbouw en opwaarderen van nazorglocaties. Er wordt gewerkt aan:

- omgaan met een negatief imago: locaties lijken in eerste instantie niet aantrekkelijk voor een opwaardering. De potentie blijft daarmee ongebruikt;
- bestuurlijk lef en beleidsmatige inbedding (zoals in omgevingsvisies);

- verbinden van beheerders en gebiedsontwikkelaars; (4) Een compleet beeld van deze locaties en het ontwikkelen van overkoepelende regie daarop.

Om daadwerkelijk structurele afbouw en opwaardering te realiseren, is een meerjarige programmatische aanpak nodig. Een programma biedt meer samenhang: onderling tussen locaties met vergelijkbare problematiek, ontwikkeling van innovaties, leren met en tussen locaties en het ontwikkelen van financieringsarrangementen. Een programma maakt gerichte capaciteitsontwikkeling bij alle betrokkenen mogelijk en zet kennisontwikkeling en -deling centraal.

Het programma in het kort

Met het programma willen de initiatiefnemers afbouw zodanig versnellen en uitbreiden dat in 2030 alle niet-noodzakelijke nazorg is afgebouwd. Daartoe is het primaire doel om locatie-eigenaren te helpen en te stimuleren bij het signaleren en benutten van kansen voor afbouw. Daarnaast willen de initiatiefnemers de mogelijkheden tot het opwaarderen van locaties benutten door koppeling aan andere maatschappelijke opgaves. Het derde doel is leren: delen – en waar nodig doorontwikkelen – van de benodigde kennis voor afbouw en opwaardering. Daartoe werken we aan een concreet en inspirerend beeld van de resultaten: op welke locaties is afbouw onderzocht, op welke locaties is afbouw in gang gezet, op welke locaties is afbouw (nog) niet haalbaar en op welke locaties is aanvullende meerwaarde gecreëerd. Het programma werkt aan innovatieve en gedurfde werkwijzen, voor afbouw én opwaardering, inclusief de benodigde kennisontwikkeling, structuur en financiering daarvoor. Een kennissamenleving (de CoP) waarin we samen kennis blijven

De voormalige stortplaats Transberg in Dordrecht is omgevormd tot een zonnepark. (Foto: provincie Zuid-Holland)

doorontwikkelen vormt hiervoor de basis. Het programma is open: alle locatie-eigenaren, -beheerders, hun adviseurs en kennishouders zijn welkom. Het programma is gebaseerd op 'halen en brengen'.

Het programma kent de volgende pijlers:

- Locatiescans: waarin probleemhebbers/locatie-eigenaren vrijwillig basis hun locatie kunnen laten screenen om de mogelijkheden tot afbouw en opwaardering te laten screenen, de totstandkoming van afbouw en opwaardering te realiseren en de afbouw en opwaardering te financieren;
- Ontwikkeling van nieuwe inzichten – zowel vanuit milieuhygiënisch als gebiedsontwikkelingsperspectief, door middel van gezamenlijk praktijkgericht onderzoek.
- Ontwikkeling van samengestelde financiering voor afbouw: met drie potentiële financieringsbronnen, die elkaar aanvullen en kunnen versterken: publieke gelden, gealloceerd voor afbouw nazorg, fondsvorming binnen het programma en onderzoeksfinanciering.
- Leren: gezamenlijk delen en werken aan locaties zodat kennis en ervaringen gedeeld worden.

Schijf van vijf

Door BodemBreedForum is de zogenaamde Schijf van Vijf ontwikkeld om in de IBC-locaties beweging te krijgen en te inventariseren wat de mogelijke obstakels zijn bij de herziening van de aanpak op deze locaties. Dit doet de themagroep onder andere door het organiseren van inspiratiesessies. Wij willen hiermee inspireren door succesfactoren in beeld te brengen maar ook motiveren door de drempels en obstakels niet alleen te benoemen maar actief te zoeken naar oplossingen. De Schijf van Vijf bestaat uit vijf factoren die bepalen of de huidige aanpak van nazorglocaties succesvol kan worden herzien, en afbouw dus mogelijk is. Analyse van en inzicht in mogelijke drivers uit de schijf maakt de kansen op afbouw en mogelijke oplossingen inzichtelijk. Het gaat daarbij om Omgevingsaspecten, de Procesaanpak, Technisch-inhoudelijke aspecten, Bestuurlijk/juridische aspecten en tot slot Financiële aspecten. Elk project wordt langs deze meetlat beoordeeld om na te gaan welke struikelblokken er zijn en hoe die zijn aan te pakken.

Hoe deel te nemen?

Het programma is gestart. Twee onderzoeksvoorstellen zijn uitgewerkt en voorgelegd voor financiering. Probleemeigenaren en kennisdragers kunnen zich bij het programma melden voor een scan of andere ondersteuning. Dit najaar kan er concreet gestart worden met het ophalen van vraagstukken en locaties voor afbouw, gebruik makend van een zogenaamde SPUK-regeling (Specifieke Uitkering) van het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. In 2023 zal programma in zijn geheel gaan draaien inclusief onderzoekspoor.

Peter Rood is zelfstandig adviseur bodem en ondergrond; Geert Roovers is senior adviseur bodem en ondergrond Antea en lector Bodem en Ondergrond aan Saxion Hogeschool en Vincent Breij is procesmanager bodem en ondergrond bij Stichting Bodembeheer Nederland.

In Dordrecht zijn de mogelijkheden van acht IBC-locaties onderzocht. De resultaten zijn te vinden in het Deltares-rapport 'Advies over de afbouw van de nazorg op de IBC-locaties in Dordrecht'; https://publications.deltares.nl/11203833_002.pdf.